

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Europees Hof voor de Rechten van de Mens 17 januari 2017, nr. 21575/08, Sancties 2017,4; 250-254 (Jankovskis t. Litouwen)

Berlo, P. van

Citation

Berlo, P. van. (2017). Europees Hof voor de Rechten van de Mens 17 januari 2017, nr. 21575/08, Sancties 2017,4; 250-254 (Jankovskis t. Litouwen). *Sancties*, 2017(4), 250-254. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/54680>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/54680>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

5. Merkwaardig is dat het Hof vaststelt dat de Oekraïense overheid inbreuk heeft gemaakt op klagers recht om te trouwen *en om een gezin te stichten*, terwijl de Heer Chernetskiy alleen heeft geklaagd over een inbreuk op zijn recht om te trouwen (en zo lang bezoek zonder toezicht te krijgen). Daarmee kreeg hij meer dan gevraagd.

6. Voor Nederland lijkt deze uitspraak weinig te betekenen, al is het wel het overdenken waard om het door de meeste gedetineerden felbegeerde bezoek zonder toezicht duidelijk in de *Penitentiaire beginselenwet* vast te leggen in plaats van in artikel 3.8.1 van de *bijlage* bij de ministeriële *Regeling model huisregels penitentiaire inrichtingen*. Nu lijken de directeurs van inrichtingen waar BZT mogelijk is wel erg veel speelruimte te hebben bij het vaststellen van de frequentie en duur van dit type bezoek. Drie dagen aaneen is misschien een goed idee voor onze levenslangen.

G. de Jonge

9. **Recht op internettoegang voor gedetineerden: EVRM, artikel 10 (Europees Hof voor de Rechten van de Mens 17 januari 2017, nr. 21575/08, Jankovskis tegen Litouwen)**

Klachten

De klager in deze zaak beklagde zich over schending van artikel 10 van het EVRM. Het niet verkrijgen van toegang tot internet in de gevangenis belette de ontvangst van onderwijsgerelateerde informatie.

Uitspraak

Het Europese Hof nam in de onderhavige zaak een schending aan van artikel 10 EVRM.

Noot

1. Het feitencomplex in de onderhavige zaak is ogenschijnlijk weinig gecompliceerd maar legt niettemin onmiskenbaar

een uitdaging bloot die kenmerkend lijkt te zijn voor de hedendaagse samenleving waarin technologische vooruitgang steeds verder centraal wordt gesteld en belangrijke aspecten van sociale interactie beheerst. Klager Jankovskis zat in Litouwen een gevangenisstraf uit in het *Pravieniškės Correction Home*, hoewel uit het in de uitspraak geboden feitenrelaas niet naar voren komt voor welke feiten of duur. In mei 2006 richtte klager zich tot het Litouwse Ministerie van Onderwijs en Wetenschap (hierna: 'het Ministerie') om informatie te vergaren over de mogelijkheid om zich in te schrijven voor een tweede universitaire studie in de rechtsgeleerdheid. Hoewel de precieze inhoud van deze tweede academische opleiding geen directe relevantie heeft voor de voorliggende rechtsvragen, is het toch aardig om te vermelden dat klager zich wilde specialiseren in mensenrechten, in welk licht de verwording van zijn persoonlijke casus tot interpretatief deel van het Europeesrechtelijke mensenrechtenkader in zekere zin als wrange kwinkslag kan worden beschouwd. Om zich academisch te specialiseren in het mensenrechtendomein bleek immers een gang naar de Europese mensenrechtenrechter en een beroep op het mensenrechteninstrumentarium van de Raad van Europa onontbeerlijk.

2. In een reactie op zijn verzoek schreef het Ministerie aan klager dat de gevraagde informatie gevonden kan worden op www.aikos.smm.lt, een website met informatie over leer- en studiemogelijkheden in Litouwen die wordt beheerd door het Centrum voor Informatietechnologie in Onderwijs namens het Ministerie. Onder verwijzing naar deze beantwoording verzocht klager de gevangenisautoriteiten om hem toegang te verlenen tot de genoemde website alsmede tot zijn persoonlijke e-mailaccounts. De gevangenisautoriteiten bleken echter geenszins voornemens om dergelijke internettoegang te verlenen. Volgens de gevangenisdirecteur was de beantwoording van het Ministerie onvoldoende

uitgebreid en diende klager zich wederom tot het Ministerie te richten ter verkrijging van een meeromvattende reactie waarin rekening zou worden gehouden met het feit dat klager zich in de gevangenis bevond. Daarnaast bestond geen wetgeving die gevangenen toestond gebruik te maken van internet en/of e-mailverkeer.

3. Klager wendde zich onsuccesvol met een klacht tot het Departement van Gevangenis en startte daaropvolgend een juridische procedure. Tijdens deze procedure brachten de gevangenisautoriteiten onder meer naar voren dat de doelstelling dat gevangenen geen verdere strafbare activiteiten kunnen ontplooiën vanuit de gevangenis ondermijnd zou kunnen worden wanneer aan gevangenen een recht op het gebruik van internet wordt toegekend. Ook het verbod op postcorrespondentie tussen gevangenen alsmede het verbod op het in bezit hebben van topografische kaarten zou door dergelijke toekenning in het gedrang kunnen komen. Zowel in eerste aanleg als in hoger beroep werd de Litouwse overheid in het gelijkgesteld en werd de klacht derhalve verworpen. Aldus komt klager terecht bij het EHRM, waar hij stelt dat het gebrek aan internettoegang in de gevangenis een schending oplevert van artikel 10 EVRM. Tevens klaagt hij over zijn detentieomstandigheden en de inbeslagname van zijn computer in een andere gevangenis waar hij eerder werd vastgehouden als ook over de weigering van uitgebreide bezoekmogelijkheden, maar daar deze klachten niet tijdig werden ingediend, worden ze door het Hof niet-ontvankelijk verklaard en zullen ze in deze annotatie niet verder worden uitgelicht.

4. Klager voert een aantal redenen aan ter staving van zijn positie. Allereerst stelt hij dat de restricties op het gebruik van internet niet voorzien waren bij wet en dat de wetgeving waarop de regering zich baseert onvoldoende precies is geformuleerd om te voldoen aan de voorzienbaarheidseisen die

vanuit legaliteitsoogpunt aan wetgeving worden gesteld. Tevens stelt hij dat de opgelegde beperking niet te rechtvaardigen is vanuit het oogpunt van specifieke preventie nu hij enkel om toegang tot specifieke publiek-beheerde websites heeft gevraagd. Daarnaast zou het verbod niet proportioneel zijn, daar er geen alternatieve manieren zijn om de informatie in kwestie te verkrijgen en de informatie tevens onderhevig is aan continue veranderingen. Internettoegang zou dus essentieel zijn ter verkrijging van de gewenste informatie op accurate en volledige wijze. Ook in het licht van het feit dat andere staten wel – zij het op gelimiteerde wijze – toegang tot internet verschaffen aan gevangenen voor onderwijsgerelateerde doeleinden zou het verbod disproportioneel zijn.

5. De Litouwse overheid stelt dat de klacht niet-ontvankelijk is omdat klager geen significant nadeel heeft geleden gelet op het feit dat hij cursussen binnen de gevangenis heeft gevolgd en tevens informatie op andere wijze kon vergaren. Mocht het Hof toch vaststellen dat er sprake is van een inperking van het recht op informatie, dan overweegt de Litouwse overheid dat een dergelijke inperking voorzien is bij nationale wetgeving. Het impliciete verbod op het gebruik van internet zou zijn basis hebben in het wettelijke verbod op het gebruik van telefoons en radio's als communicatiemiddelen, dat in 2010 geamendeerd is waarna het al het gebruik van elektronische communicatiemiddelen door gevangenen omvat. Daarnaast zou de inperking noodzakelijk en proportioneel zijn. Enerzijds zou het gelimiteerd toegankelijk maken van het internet een erg grote belasting vormen voor de gevangenisautoriteiten daar gebruik voor potentieel illegale activiteiten voorkomen dient te worden. Anderzijds zou er onvoldoende noodzaak bestaan om over te gaan tot dergelijke toegangsverschaffing nu gevangenen op verschillende alternatieve wijzen de betreffende informatie zouden kunnen verkrijgen. Verder stelt de Litouwse

overheid dat de meeste verdragsstaten internetgebruik in penitentiaire instellingen beperken. Hoewel op dit punt aldus een verschil van interpretatie tussen klager en de Litouwse overheid lijkt te bestaan, is deze opvatting van de staat niet per definitie onverenigbaar met het standpunt van klager dat andere staten wel aan gevangenen gelimiteerd toegang verschaffen voor onderwijsgerelateerde doeleinden.

6. Met betrekking tot het argument van de Litouwse overheid dat klager geen significant nadeel heeft geleden, overweegt het Hof dat dit bezwaar intrinsiek gelinkt is aan de merites van de zaak en dus bij de beoordeling daarvan moet worden betrokken. Bij de behandeling van de merites herhaalt het Hof, onder verwijzing naar *Delfi AS t. Estland* (nr. 64569/09), *Ahmet Yildirim t. Turkije* (nr. 3111/10) en *Times Newspapers Ltd t. Verenigd Koninkrijk* (nrs 3002/03 en 23676/03), dat het internet een belangrijke rol speelt in het faciliteren van publieke nieuwsgaring en in het verspreiden van informatie in het algemeen. Daar staat tegenover dat bepaalde beperkingen van communicatie inherent zijn aan de uitvoering van gevangenisstraffen en dat artikel 10 EVRM geen algemene verplichting schept voor lidstaten om internettoegang te faciliteren. Desalniettemin vormt de beperkte toegang tot het internet *in casu* een inperking van de rechten van klager daar het recht op informatie over onderwijs vervat is in het Litouwse nationale recht. Om te toetsen of deze inperking gerechtvaardigd is hanteert het Hof het gebruikelijke toetsingskader inzake onder meer artikel 10 EVRM, waarbij gekeken wordt naar of de inperking (1) voorzien is bij wet, (2) legitieme doeleinden nastreeft en (3) noodzakelijk is in een democratische samenleving om dergelijke doeleinden te bewerkstelligen.

7. Het Hof stelt allereerst in een korte overweging vast dat de inperking voorzien was bij wet. Hoewel de expliciete beperking van 'andere manieren van elektroni-

sche communicatie' pas geïntroduceerd werd bij de amendering van de betreffende wettelijke bepaling in 2010 terwijl de feiten zich voordeden in 2006, stelt het Hof vast dat ook in 2006 verschillende nationale wettelijke normen bestonden die het gebruik van telefoon- en radiocommunicatie verboden. Volgens het Hof is het niet onredelijk om te verwachten dat deze expliciete verboden omzeild zouden kunnen worden wanneer internettoegang zou worden toegestaan. Op basis hiervan kan niet worden gesteld dat klager geen indicatie had dat het gebruik van internet in de gevangenis verboden was. Het Hof stelt eveneens vast dat de inperking een legitiem doeleinde nastreefde, namelijk dat van het beschermen van de rechten van anderen en het voorkomen van wanorde en criminaliteit, in het bijzonder nu in Litouwen reeds eerder frauduleuze activiteiten waren ontplooid vanuit de gevangenis door gebruikmaking van telecommunicatie.

8. Bij de toetsing van de noodzaak van de inperking in een democratische samenleving om de beoogde doeleinden te bewerkstelligen overweegt het Hof dat de informatie beschikbaar op de betreffende website direct relevant is voor het belang van klager om onderwijs te krijgen, als ook voor zijn rehabilitatie en re-integratie in de samenleving. Daarbij baseert het Hof zich in belangrijke mate op het Europees Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing, dat eerder het belang van de beschikbaarheid van educatieve programma's heeft benadrukt, zowel in algemene zin als specifiek met betrekking tot het *Pravieniškės Correction Home*. Het Hof overweegt eveneens dat het zoeken op de betreffende website naar specifieke informatie een efficiëntere wijze van informatievergaring is dan het doen van verzoeken. Met betrekking tot de beslissingen van de Litouwse autoriteiten stelt het Hof vast dat daarbij primair gelet is op het wettelijke verbod op internettoegang in plaats van

op het argument dat toegang tot een specifieke website noodzakelijk was voor de ontplooiing van onderwijsactiviteiten door klager. Hoewel klager in de gevangenis toegang had tot *secondary school* en computercursussen, komt dit onvoldoende tegemoet aan zijn wens om een tweede universitaire graad te behalen. Ten slotte overweegt het Hof dat een aantal lidstaten en internationaalrechtelijke instrumenten de publiekmaatschappelijke waarde van het internet en zijn belang voor het genot van mensenrechten hebben erkend, waarbij in sommige gevallen reeds gesproken wordt over een recht op internettoegang. Het Hof stelt dan ook dat het opvallend is dat de Litouwse autoriteiten niet hebben overwogen klager gelimiteerde en gecontroleerde toegang tot deze website te verstrekken nu de betreffende website door een publieke instantie wordt beheerd en derhalve weinig veiligheidsrisico met zich mee lijkt te brengen. Onder deze omstandigheden kan de inperking van het recht op informatievergaring volgens het Hof niet worden gezien als noodzakelijk in een democratische samenleving, en derhalve stelt het een schending van artikel 10 EVRM vast.

9. Dit is niet de eerste keer dat het Hof zich heeft uitgelaten over internettoegang in gevangeniscontexten: zo oordeelde het Hof in 2016 in *Kalda t. Estland* (nr. 17429/10) dat de rechten van klager onder artikel 10 EVRM geschonden werden omdat de Estse autoriteiten klager, zijnde een gevangene, geen toegang gaven tot online wetgevings- en jurisprudentiedatabanken. Hoewel de betreffende informatie ook op andere wijzen verkregen zouden kunnen worden, werd uit artikel 10 EVRM toch een recht op toegang tot de online databanken gedestilleerd nu het ingewikkeld was de informatie op andere wijze daadwerkelijk te verkrijgen. De uitspraak in *Jankovskis t. Litouwen* zet deze jurisprudentielijn voort en breidt deze ogenschijnlijk uit door het recht op internettoegang te koppelen aan resocialisatiedoelinden.

10. De uitspraak is in een aantal opzichten in het bijzonder belangwekkend. Zo maakt het Hof eens te meer duidelijk dat het EVRM in essentie een *living instrument* is dat geplaatst moet worden in de hedendaagse tijdsgeest en omstandigheden om niet aan effectiviteit en praktisch nut in te boeten. Nu technologie onmiskenbaar een steeds centralere rol inneemt in sociaal-maatschappelijke interactie en verdragsstaten zich steeds vaker verlaten op technologie als informatieverschaffings- of communicatiemiddel, verduidelijkt het EHRM dat dergelijke ontwikkelingen niet ten koste mogen gaan van de in het Verdrag vervatte rechten. De onderhavige uitspraak biedt daarbij een illustratie *par excellence*: waar internet een uitstekend medium is om op overzichtelijke, gepersonaliseerde en accurate wijze informatie te verschaffen die essentieel is voor de autonome levensinrichting van individuen – denk aan het maken van scholingsgerelateerde keuzes – kan een verdragsstaat gevangenen niet categorisch uitsluiten van iedere toegang tot dergelijke informatiebronnen. Het EHRM zet dit kracht bij door niet alleen op te merken dat er een groeiende erkenning is van het belang van internet ter effectuering van het genot van mensenrechten, maar door ook te overwegen dat internettoegang als zodanig in toenemende mate begrepen wordt als een zelfstandig mensenrecht (zie voor een overzicht van de academische discussie op dit punt De Hert & Kloza (2012), 'Internet (access) as a new fundamental right. Inflating the current rights framework?' *European Journal of Law and Technology*, vol. 3, no. 3). Het Hof heeft hiermee mijns inziens een goede balans gevonden tussen enerzijds het recht van gevangenen op informatievergaring in het belang van zelfontplooiing en autonomie, en anderzijds het belang van staten om communicatie in gevangeniscontexten te reguleren en limiteren. Dat laatste belang is immers begrijpelijk, maar waar Staten internet als informatievoorzieningsbron inzetten om aan een sociaal-maatschappelijke infor-

matiebehoefte te voldoen, kunnen ze niet tegelijkertijd gevangenen categorisch uitsluiten van het gebruik van dit medium. In het bijzonder met het oog op resocialisatie en re-integratie, maar ook met het oog op het normaliseringsbeginsel dat ogenschijnlijk centraal dient te staan bij de uitvoering van gevangenisstraffen, zou dat een onwenselijke dynamiek vormen tussen staten als verschaffers van informatie enerzijds en gedetineerde individuen als ontvangers daarvan anderzijds.

11. Ongetwijfeld bestaan gelijksoortige informatiebehoefte ook binnen Nederlandse PI's. Het is derhalve bij wijze van afsluiting zinvol om kort een blik te werpen op de mate waarin en de wijze waarop toegang tot internet voor gevangenen in Nederland is geregeld. Hoewel de Penitentiaire beginselenwet geen recht op internetgebruik kent, bestaan in het kader van re-integratieactiviteiten en scholingsactiviteiten wel mogelijkheden voor gevangenen om gebruik te maken van internet. Zo kunnen zij terecht bij re-integratiecentra in PI's waar computers voorzien van beperkte internettoegang beschikbaar zijn en kan bij de ontplooiing van scholingsactiviteiten onder voorwaarden gebruik worden gemaakt van computers. In dit kader heeft de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming ('RSJ') op 16 juni 2014 (kenmerk 14/0158/GA) geoordeeld dat inrichtingsdirecteuren gehouden zijn tot het maken van individuele belangenafwegingen wanneer het gaat om de ontplooiing van onderwijsgerelateerde activiteiten door gedetineerden. Daarbij overwoog de RSJ dat de mogelijkheid van het verschaffen van laptops met beperkte toegang tot internet aan gedetineerden in toenemende mate wordt beproefd. Thans onderzoekt DJI het idee om, in het kader van de voortschrijdende moderniseringsslag, gevangenen onder het project 'Zelfbediening Justitiabelen' uit te rusten met beperkte internettoegang op tablet-apparaten. Waar Nederland zich in algemene zin dus weinig zorgen lijkt te

hoeven maken over de compatibiliteit van het eigen beleid met de door het EHRM in *Kalda* en *Jankovskis* ingeslagen weg, is de gecontinueerde jurisprudentielijn van het Hof wel een belangrijk signaal dat dergelijk beleid niet geheel vrijblijvend is. In tijden waarin technologie een steeds belangrijker facet wordt van sociale participatie en autonome zelfontplooiing, staat effectieve en daadwerkelijke toegang voor gevangenen tot dergelijke technologische media niet meer geheel ter discretie van de detinerende Staat.

P. van Berlo

10. **Overplaatsing van gevangenis naar TBS-kliniek (Beroepscommissie 9 maart 2017, 16/2713/TR en 16/4178/TR; Maanicus, Boer en Korvinus, leden en Groeneveld, secr.)**

(Post alia.)

De inhoud van de bestreden beslissing

De staatssecretaris heeft tweemaal beslist tot afwijzing van klagsters verzoek haar vervroegd te plaatsen in een TBS-kliniek.

De feiten

Klaagster is bij onherroepelijk geworden rechterlijke uitspraak veroordeeld tot een gevangenisstraf van twaalf jaren en ter beschikking gesteld (TBS) met bevel tot verpleging van overheidswege. De datum van haar voorwaardelijke invrijheidstelling is thans bepaald op 22 januari 2018.

Klaagster heeft gedurende een groot deel van haar detentie verbleven in het penitentiair psychiatrisch centrum (PPC) Zwolle. Ten tijde van de bestreden beslissingen verbleef zij ook in het PPC Zwolle. Op 19 januari 2017 is klagster overgeplaatst naar het PPC Vught, waar ze tot op heden verblijft. Op 20 januari 2016 is namens klagster een brief gestuurd naar de directeur van het PPC